

SOCIOLOGIE ROMÂNESCĂ

DIRECTOR: D. GUSTI

ANUL III, Nr. 10-12

OCTOMVRIE - DECEMVRIE 1938

STAREA DE AZI A SATULUI ROMÂNESC

— ÎNTĂIELE CONCLUZII ALE CERCETĂRILOR ÎNTREPRINSE ÎN 1938 DE ECHIPELE REGALE STUDENȚEȘTI —

Vara trecută, Echipele Regale studențești au avut însărcinarea de a executa un număr de anchete, ce depășeau cu mult cercetările întreprinse obișnuit, în vederea stabilirii programului de acțiune în sate alese.

Am vrut să verificăm, în această campanie premergătoare generalizării serviciului social de Echipier, măsura în care Echipele pot contribui la opera de lămurire a situației satelor, această parte greu accesibilă și puțin cunoscută a națiunii. Vara trecută fiecare Echipă a primit atribuții de *post de observație socială*, chemat să sondeze amănunțit starea economică, sanitară și culturală a unui sat tipic pentru câte una din atât de variatele regiuni ale țării.

Aspectul general al fiecăreia din problemele mari ale țărânimii noastre: fărâmițarea proprietății, mortalitatea excesivă, deficitul de nașteri din anumite regiuni, analfabetismul e desbătut adeseori. Lipsesc, însă, preciziunile asupra răspândirii și a cauzalității lor. Consecința e că nu pot fi întreprinse decât acțiuni fragmentare și puțin operante, care înlătură mai mult simptomele decât cauza.

În epoca actuală, de intensă organizare a națiunii noastre, cercetarea realității românești este deosebit de necesară. Acțiunile eficace cer o documentare temeinică. Acum superficialitatea este mai mult decât înainte o crimă contra națiunii. Sunt sigur că numai diagnosticele întemeiate pe cercetări de felul celor întreprinse vara trecută de Echipe pot oferi documentarea necesară pentru trasarea unui plan total de organizare a vieții țărânești. *Institutul de Cercetări Sociale al României*, creat în bună parte în vederea documentării conducătorilor națiunii noastre va întregi, prin cercetări continui făcute de tehnicieni și de Echipele Serviciului Social, aceste date și va lămuri problemele noi, ce se vor ivi succesiv.

Spre a contribui la determinarea focarului problemelor mari ale României rurale și a cauzalității lor complexe, toate cele 55 Echipe studențești ale campaniei 1938 au studiat în satele, răspândite pe întreg întinsul țării, în care activau: Întinderea de pământ stăpânită, fărâmițarea proprietății în ultimii 15 ani, bugetul gospodăriilor de țărani săraci, mijlocași și bogați, inventarul mort și viu, mortalitatea infantilă, numărul nașterilor, alimentația, igiena locuinței, sporul științei de carte, trecerile în școli secundare și superioare a copiilor dela țară, cititul adulților. Deosebit 4 Echipe formate din membri ai Institutului Social Român au făcut cercetările necesare pentru întocmirea monografiilor amănunțite a câte unui sat din Moldova, Transilvania, Banat și Basarabia.

Anchetele din 55 sate ale Echipelor studențești au purtat asupra masei de 105.000 săteni. Au fost deci întreprinse cercetări în tot în al 300-lea sat și înregistrată situația a tot al 160-lea satean al țării. Deși realizată cu mijlocele modeste ale Fundației „Principele

Carol" și prin munca suplimentară a Echipierilor, cercetarea aceasta este, prin lărgimea ei, *una din cercetările colective cele mai importante realizate în țara noastră.*

Au fost studiate 11 sate din Muntenia, câte 9 din Banat, Basarabia și Transilvania, 8 din Moldova, 4 din Oltenia, 3 din Dobrogea și 2 din Bucovina. Dintre acestea 27 de șes și 28 de deal. Patru din ele au ca ocupație principală sau secundară negoțul ambulant, unul este un sat românesc din Secuime, două se găsesc în Munții Apuseni, iar altul e sat nou de coloniști din Cadrilater.

Prelucrarea materialului strâns de cei 850 Echipieri și de cei 50 monografiști ai Echipelor Nereju și Drăguș a dat de lucru la 50 de statisticieni. Despuierea și totalizarea cifrelor este aproape terminată. Urmează ca ele să fie analizate și puse în legătură unele cu altele. În cursul primăverii socotim să putem oferi M. S. Regelui, Guvernului și publicității volumul în care să fie prezentată situația economică, sanitară și culturală a acestor 55 sate și explicația ei.

A ajunge la precizarea unui fenomen, la stabilirea unei corelații întrevăzute de mult sunt bucuriile cele mai alese ale cercetătorului realității sociale. Bucuria aceasta o resimțim tot mai des acum, când la sfârșitul unor lungi și meticuloase calcule intermediare, ajungem să definim cantitativ mai multe probleme ce ne preocupă și să precizăm starea de azi a satului românesc.

1. *Situația economică* a satelor studiate este ceva mai bună decât media regiunii lor. Pe când în țara întreagă gospodăriile țărănești abia atingeau în 1930, la data recensământului agricol, suprafața medie de 3,7 ha, pe care sporul ulterior al populației îl va fi scăzut, de sigur, considerabil, cele 13.271 gospodării recensate de Echipa posedă 56.483 ha adică, în mijlocie, 4,25 ha. Ca atare, mijlocia țării se găsește mai prejos.

Cercetările speciale asupra *parcelării*, întreprinse în 16 sate, arată că aceasta este mai accentuată în satele de deal unde parcela medie variază între 0,18 ha - 0,96 ha, decât în cele de șes, unde variază între 0,32 și 2,13 ha.

Din aceste gospodării 40% sunt de săraci ce stăpânesc mai puțin de 2 ha, suprafață care prezintă, în genere, minimul strict necesar pentru ca o familie de 4 membri să poată trăi din produsul exploatării pământului propriu. A fost stabilit bugetul pe 1937/38 a 52 de astfel de gospodării: venitul lor bănesc nu trece, în mijlocie, de 13.000 lei, dintre care aproape 9.000 provin din muncă plătită și venituri anexe. (Cheltuielile bănești cifrează în mijlocie 11.000 lei). Categoria aceasta, mai numeroasă în satele de munte slab înzestrate constituie una din problemele acute ale României contemporane. Numai o parte din aceste gospodării își poate completa minimul de existență prin muncă agricolă plătită. Celorlalte trebuie, dacă nu vrem ca să degenereze în urma unei permanente subalimentări și să devie un factor revoluționar, să li-se ofere după împrejurările locale, fie posibilitatea de a-și întregi venitul prin culturi complimentare (creștere de păsări, grădinărie), industrie casnică, meșteșug, comerț ambulant, muncă în întreprinderi localizate la țară, fie posibilitatea de a emigra la oraș și a deveni muncitor.

Gospodăriile ce exploatează între 2-7 ha, gospodăriile de *mijlocași*, reprezintă 43% din totalul gospodăriilor studiate. Ele pot fi socotite, în genere, autonome. Munca plătită și veniturile anexe s'au dovedit a fi totuși sursa a 30% din veniturile bănești de în mijlocie 25.500 lei ale celor 94 gospodării din această categorie, cărora li s'a întocmit bugetul pe anul 1937/38. (Cheltuiala medie a acestor gospodării cifrează 15.000 lei). Viabile în generația aceasta, ele vor spori numărul gospodăriilor dependente, lipsite de minimul de suprafață agricolă, în caz că nu se va introduce indivizibilitatea lor și nu se va face cu puțință plasarea fiilor, ce nu primesc pământ în ocupațiile subsidiare enumerate mai sus.

Împrejurarea că gospodăriile mai mari de 7 ha, care reprezintă 17% din numărul total al gospodăriilor studiate, stăpânesc mai mult de jumătate din suprafața satelor studiate (54%) arată că e în curs un proces rapid de formare a unei noi proprietăți mijlocii și mari. Rezultatele obținute până acum (16 sate) ale anchetei asupra *fărâmițării*

proprietății confirmă această constatare. Situația creată de reforma agrară, care, în satele de șes îndeosebi, a pus țăranii fără pământ la rând cu țăranii mijlocași, dându-le 4–6 ha, s'a schimbat considerabil. Gospodăriile împrumietăților au fos mai puțin rezistente decât cele ale gospodarilor care avuseseră pământ încă înainte de reforma agrară. În satele de șes, împrumietăriții au vândut între 3–40 % din pământurile lor ; neîmprumietăriții numai 0,3–14% ; în satele de deal, întâii au vândut între 20–35 % ; neîmprumietăriții : între 1–13%. Consecința este creșterea, îndeosebi în satele de deal, a parcelei medii a gospodăriilor neîmprumietărite. Schimbarea de stăpân a loturilor obținute prin împrumietărire a avut ca urmare apariția unei pături subțiri dar prezente în fiecare sat, de țăranii *chiaburi*, cu mai mult de 7 ha, extrem de energici și de întreprinzi. Bugetul a 118 gospodării din această categorie pe anul 1937/38 prezintă venituri bănești anuale medii de 48.000 lei față de cheltuieli bănești anuale medii de 28.000 lei. În satele de deal, unde înainte de Reforma agrară formarea acestei pături nu fusese stânjenită de marea proprietate, procesul formării ei e mult mai avansat. Această elită nouă a satelor va înlesni considerabil organizarea economică a țării. Ea ridică, însă, și o nouă problemă complement al problemei țăranilor dependenți. Acțiunea acestei pături este de un individualism extrem și stârnește numeroase nemulțumiri în rândul țăranimii sărace. Spre a nu lăsa să se înăsprească raporturile între diferitele pături ale țăranimii, este necesară pregătirea unei legislații de protecție a muncii agricole, de limitare a cămătăriei țăranesți, de control al formelor în care se fac vânzările de terenuri.

Inventarul mort sa viu al gospodăriilor studiate confirmă această compoziție a păturii rurale. În 30 de sate de șes și deal, ce trăiesc din agricultură, numai tot a doua gospodărie dispune de plug și numai tot a cincea de o pereche de vite de muncă. Țăranii pe care i-am numit săraci n'au, în genere, nici vite nici plug.

2. *Starea culturală* a celor 55 sate studiate este și ea mai bună decât media țării. Fără a fi satele cele mai avansate, — în cazul acestora nu e nevoie de Echipă, — ele fac totuși parte din rândul satelor mai răsărite, capabile de a-și purta singure de grijă după 3 veri de colaborare cu o Echipă studențească.

În satele studiate, *știința de carte* variază în limite largi: la Bucșoia, în Bucovina 85 % din locuitori sunt știutori de carte, pe când la Corcmaz în Cetatea Albă sau la Văleni-Cahul aproape 60 % din locuitori sunt analfabeți. *Basarabia* prezintă situația cea mai proastă din punctul de vedere al științei de carte. În celelalte provincii istorice, se constată *deosebiri foarte mari dela regiune la regiune și dela sat la sat* : pe când, de pildă, la Mocod, în Năsăud, analfabeții reprezintă numai 18 % din populație la Căianul Mic, în județul învecinat al Someșului, ei reprezintă 49 % din populație

Faptul acesta arată că e vremea ca acțiunea școlară a Ministerului Educației Naționale să fie *diferențiată*. Acțiunea aceasta trebuie să înceapă să folosească constatările recensământului și a cercetărilor speciale spre a determina regiunile și satele în care știința de carte e sub media țării și a începe o ofensivă de aducere lor la nivelul mediu al țării. Părțile Bihorului ale Sălajului și satele de munte din Someș și Năsăud, de pildă, au, deși sunt așezate în Transilvania, o situație asemănătoare celei din Basarabia.

Recensământul Echipelor este întâia sursă care îngăduie stabilirea exactă, măcar pentru câteva sate, a măsurii în care a fost diminuat procentul analfabeților în cei 8 ani de după recensământul general al populației. Rezultatele sunt, în genere, îmbucurătoare *Numărul analfabeților a scăzut*, în satele cercetate, cu procente, ce variază între 1,9 și 35,1. De remarcat e faptul că în satele din Basarabia scăderea aceasta e mai accentuată. Așa de pildă, satul Corcmaz din Cetatea Albă, care avea în 1930, 78,1 % analfabeți, are azi numai 58% ; Delacheul din Tighina 33,4% în loc de 68,5% ; Vălenii din Cahul 58,0% în loc de 67,1% ; Vancicăuții din Hotin 53,1% în loc de 65,9%. Judecând după aceste indicii, ne putem aștepta ca recensământul general din 1940 al populației să constate o scădere considerabilă a populației rurale neștiutoare de carte.

Diminuarea aceasta pare a se datori, totuși, în mai mare măsură răririi treptate a claselor de vârstă înaintate, neștiutoare de carte aproape în întregime, decât acțiunii școlii.

Bilanțul școlii e mai puțin îmbucurător. În anii 1920—38 numai 78% din copiii în vârstă de școală s'au înscris. Iar din aceștia numai 60% au fost promovați. Înscriși în clasa I ajung să obțină absolvența clasei a IV în proporție redusă, fiind pierduți în drum. În cei 18 ani de după războiu au fost înscriși în 54 sate în total 56.000 elevi (unii de 2, și mai multe ori). Totalul celor ce au fost promovați în clasa IV cifrează în același interval abea 17.500.

Faptul că, în satele studiate, au fost înregistrați printre tinerii de 7—25 ani, în număr de 35.000, 3.300 care n'au urmat de loc la școală și 1.100 care n'au urmat decât clasa I, arată că *școala încă nu e pe cale să lichideze definitiv analfabetismul*, că aceasta perseverează. Dintre cei care n'au urmat de loc la școală 80%, iar din cei care au urmat numai clasa I 90% sunt orfani sau *copii de oameni socotiți de consăteni cu stare materială „rea” și „mijlocie”*. Ceeace arată că analfabetismul nu poate fi înlăturat complet numai prin măsuri de ordin școlar fiind în oarecare măsură *condiționat de fapte de ordin economic*. Lichidarea analfabetismului presupune o ameliorare a condiției țăranilor săraci, întemeierea de cantine școlare, îmbrăcarea copiilor nevoiași, țărmurirea muncii copiilor așa încât să nu poată fi dați argați decât după terminarea a 4 clase primare, școli de carte eficace pentru adulți, în cazărmi, la sate și orașe.

În școli secundare și superioare trec mai ales copiii de mijlocași și de chiaburi, cu toate că o treime din trecerile în aceste școli e făcută cu putință prin burse de stat. Intr'adevăr, din cei 1.573 tineri (70% băieți, 30% fete) trecuți în școli secundare și superioare în anii 1920—38, numai 6% sunt copii socotiți în satele lor „săraci” și „foarte săraci”, restul sunt copii de oameni cu stare „mijlocie” (25%), (49%) și „foarte bună” (17%). Procentul celor care n'au dus la capăt studiile începute e foarte mare (aproape 20%). *Atracția cea mai mare au exercitat-o asupra satelor liceul și gimnaziul (27%), și școala normală (24%)*, adică școlile favorizate de vechiul program intelectualist al Ministerului de Instrucție, care trebuie înlăturat cu toată energia. Școala de meserii și liceul industrial (10%), școlile de menaj și școlile profesionale (75%), școlile comerciale (3%), seminarele (3%) și școlile agricole inferioare sunt mai puțin cercetate. Dintre școlile superioare, Facultatea de Teologie și de Drept atrag câte 3%. La specialitățile, de care campania de organizare a satelor are nevoie mai mare: medicină, agronomie și medicină veterinară, s'au dus din cele 54 sate numai 16, respectiv 8 și 4 tineri.

3. *Starea sanitară* este alarmantă și în aceste sate, relativ înaintate. Abea jumătate din ele au în deceniul 1928—1938 o *mortalitate* medie mai mică de 20 la mie, cifră catastrofal superioară mortalității chiar și a țărilor vecine, care se află în jurul lui 15 la mie. Satul Stoeșești din Tutova prezintă chiar mortalitatea medie mai mult decât îngrijorătoare de 27 la mie. Și chiar și în satele, care, ca Lunca-Câlnicului din Trei-Scaune, au mortalitate medie mulțumitoare de 13,9, ea prezintă variații foarte ample dela an la an (35,5 la mie în 1935, față de 4,8 la mie în 1931), care arată că *încă nu se poate vorbi de o acțiune sanitară, continuă și eficace la țară* care să limiteze numărul cazurilor de moarte.

Faptul că morții aceștia sunt mai ales *copii* agravează încă această situație. În mijlocie, în România, tot al 5-lea copil născut viu moare încă înainte să fi ajuns vârsta de 1 an. Deși satele studiate sunt destul de răsărite, s'a constatat totuși că în unii ani *mortalitatea lor infantilă* a atins procente mai ridicate de 30%, că adică murea în ele, înainte să fi împlinit vârsta de 1 an, tot al treilea copil. Chiar și satul atât de luminat, care e Neposul din Năsăud, prezintă în anul 1933 o mortalitate infantilă de 30,8%.

Dacă se mai întâmplă ca, din frica de a nu-și vedea urmașii pauperizați prin împărțiri de pământ, *nașterile* să fie *limitate*, se produce fenomenul prea cunoscut din Banat, al deficitului de populație. Pe când la Flămânzi-Botoșani, unde mortalitatea mare e contrabalansată de un procent foarte ridicat de nașteri (41 la mie), deceniul 1928—1938 se soldează cu un spor de 25% al populației, în Banat, din 6 comune studiate, una prezintă

sporul neînsemnat de 5,2% (Târnova), două sunt staționare (Banloc și Lescovița cu sporuri de 0,3%, respectiv 0,1%, iar trei sunt deficitare (Cuveșdia cu 1,1%, Mărul cu 1,6 și Beregsăul-Mare cu 1,9%).

Cu organizația noastră sanitară de până acum datorim în aceste sate mai mult norocului decât unei acțiuni organizate anii cu mortalitate redusă. Remediul întâiu trebuie să fie sporirea numărului medicilor rurali. Trebuie cât mai multe burse și ușurințe care să atragă tineretul în Facultatea de Medicină, pentru a forma armata de medici de care e nevoie; agenți sanitari, bine pregătiți și ținuți din scurt; surori de ocrotire; dispensare.

Situația aceasta foarte îngrijorătoare se datorește pe lângă lipsa de îngrijire medicală unei serii de factori de ordin cultural și economic. Cercetările asupra condițiilor sanitare ale *locuinței*, au arătat că la familiile de mijlocași și de țărani bogați, acestea nu întrec decât cu prea puțin condițiile sanitare din casele săracilor. Deși casa lor are mai multe încăperi, găsim în ea aceeași îngrămădire într-una singură, în care se și gătește și care, pe deasupra, mai e și nepodită, deci igrasioasă. Cubajul de 32 m., care e necesar pentru vieța igienică a unei persoane, nu e întrunit nicăieri de încăperea efectiv locuită. La Corbeni în Argeș acest cubaj e de abea 10 m., la Delacheu, în Tîghina de 12., la Brătulești în apropierea Bucureștilor de 13 m., și la Nepos de 18. Familia se înghesuie în puținele paturi din încăperea de locuit, chiar și când are în restul casei un pat de fiecare membru. Peste tot, în fiecare pat dorm cel puțin două persoane.

Alimentația, deși în marea majoritate a cazurilor mulțumitoare din punctul de vedere al cantităților mijlocii de alimente brute consumate, este vicioasă prin consumul excesiv de porumb, prin consumul redus de alimente animale, de alimente proaspete (numai 48% din gospodăria au vacă cu lapte), prin lipsa de pricepere în prepararea bucatelor și prin igiena alimentară cu totul redusă. Cel mai vădit neajuns al alimentației țărănești este, însă, inegalitatea ei, familia țărănească trecând iarna prin epoci de supraalimentare cantitativă și cunoscând vara perioade lungi de subnutriție caracterizată. Alcoolismul se datorește acestei sublimitări și lipsei de variație. Urmarea este frecvența maladiilor acute gastro-intestinale, în special la copiii de peste un an, și a afecțiunilor cronice ale aparatului digestiv la populația adultă, în registrele de consultații ale dispensarelor organizate de Echipe.

Neajunsurile stării sanitare vădese mai bine decât orice că *acțiunea educativă nu mai poate fi mărginită la difuzarea științei de carte*. E nevoie de *cultură integrală*: nu numai intelectuală, ci totodată și sanitară și economică. Fundația Regală „Principele Carol” o propagă de ani de zile prin Echipelile și Căminele ei; Serviciul Social îngăduie răspândirea ei într-un ritm accelerat, E vremea ca și învățământul să fie reorganizat în perspectiva acestei concepții a culturii. Asanarea condițiilor de viață ale țăranilor săraci presupune măsurile economice anunțate; iar îmbunătățirea condițiilor de trai ale țăranimii mijlocii și bogate este o problemă de educație. Trebuie învățați să locuiască igienic, să-și diversifice producția, să-și procure alimentele de care au nevoie, să le gătească mai bine. O acțiune de stat pentru organizarea unei mai bune și mai rapide distribuții a anumitor articole de strictă necesitate la țară trebuie să întregască această acțiune.

Echipele studențești s'au dovedit capabile să contribuie și la opera de lămurire a stării satelor noastre. Cu ajutorul lor, Institutul nou înființat de cercetării sociale, de subpreședinția activă a M. S. Regelui, poate începe o serie de cercetări ample, care să inventarieze problemele mari ale realității rurale românești pe tot întinsul țării.

Nu cred că legile bune sunt de ajuns pentru a organiza temeinic o țară. Deceniile de după războiu au arătat că, în lipsa unei conduceri de stat cu prestigiu, a unui corp administrativ și de liber profesioniști, capabil și mai ales pătruns de dragoste activă de neam, legile cele mai bune rămân fără urmări. Aceasta e motivul pentru care *nu ne mulțumim să cercetăm realitatea românească și să înlesnim facerea legilor*, pe care le reclamă situația satelor românești. *Formăm și o generație nouă de administratori de medici, de veterinari, de agronomi și conturăm o concepție nouă de administrare a*

satelor. Legea Serviciului Social supune acestei acțiuni educative pe toți absolvenții școlilor superioare și speciale. De pe urma ei vom putea pune la dispoziția conducătorilor statului românesc nu numai diagnosticul situației satelor și propuneri pentru măsurile de luat în sate, ci și un tip nou de administrator și de specialist român și o nouă tehnică de a lucra în sat și cu satul.

D. GUSTI

STRUCTURA SOCIALĂ A POPULAȚIEI AGRICOLE ITALIENE

Economiștii, oamenii politici și unii sociologi folosesc în mod curent termenul de *clasă socială*.

Am avut prilejul să arăt cât de greu poate fi definită și delimitată o clasă socială¹⁾. În multe cazuri e mai bine să folosim termenul de grup social.

Grupul social poate fi întins sau restrâns. Iar cunoașterea lui lămurește probleme economice, sociologice, psihologice etc.

Dacă întrunim descrierile exacte ale diferitelor aspecte ale unui grup și descrierea lui integrală obținem o imagine imprecisă, ce amintește întâiele fotografii realizate prin procedeele televiziunii: puncte fără coeziunea *necesară*, imagină cu goluri; ce împiedecă surprinderea relațiilor dintre diferitele ei părți.

În studiile sociologice, când vrem să obținem o vedere precisă, un tablou viu al grupurilor, trebuie să insistăm asupra acestor relații.

Când am căutat să cunosc structura socială a satelor italienești, am fost surprins dela început de diversitatea relațiilor sociale.

Institutul Central de Statistică al Regatului, *Istituto Centrale del Regno*, a examinat cu grijă minuțioasă rezultatele Recensământului dela 1931. Nu e cu puțință totuși ca să-și făcă cineva numai după statistici o idee exactă despre importanța relativă a diferitelor categorii, ce alcătuiesc populația agricolă a Italiei. Faptul se datorește, deoparte, incapacității frecvente a organismelor „periferice“, însărcinate cu culegerea materialului și de alta, dificultăților interpretării și clasificării. Învălmășeala categoriilor agricole este așa de mare încât e aproape imposibil să ajungi la o aproximație mulțumitoare. Cutare gospodar, ce stăpânește un hectar și ia în arendă cinci, va fi socotit în urma declarației, pe care a făcut-o, drept proprietar. Altă familie de muncitori în parte, în care se găesc cinci bărbați adulți, care neavând de lucru în gospodărie se tocmesc cu ziua într'o bună parte a anului, e clasată de statistică tot pe baza declarației șefului de familie, printre țărani care muncesc în parte.

Cum îi distribue statistica pe cei 19.713.898 indivizi, ce trăesc nemijlocit din agricultură ?

C A T E G O R I I (1)	Familii (2)	% (3)	Membri (4)	% (5)
Proprietari	1.537.862	39,3	7.575.952	38,4
Arendași (<i>fittavoli</i>)	423.373	11,0	2.405.062	12,2
Fermieri (<i>coloni</i>) și muncitori în parte (<i>mezzadri</i>)	587.506	15,0	3.848.116	19,5
Slugi, zileri (<i>braccianti</i>) și alți muncitori agricoli	1.360.036	34,7	5.884.768	29,9
	3.903.777	100,0	19.713.898	100,0

¹⁾ G. Jacquemyns: De la difficulté de définir et de délimiter une classe (Despre dificultatea de a defini și de a delimita o clasă). Mélanges Ernest Mahaim, t. I. Liège 1935.